

Het landschappelijk effect van meer bos

foto Dirk Develter

In de Bossenstrategie is sprake van een bosuitbreiding van 37.000 hectare. Er zijn allerlei argumenten om dat bos aan te leggen. Maar waar zou je die bossen moeten aanleggen en wat betekent het landschapsecologisch? We vroegen twee experts. Michiel Houtzagers beoordeelt de effecten van een bosuitbreiding op het veenweidegebied, Arnold van den Burg de effecten op de droge zandgronden.

Michiel Houtzagers, directeur Zuid Hollands Landschap:

Bebossing van veenweidegebieden zal leiden tot afname van het open weidelandschap en daarmee van specifieke soorten, zoals weidevogels en bepaalde bijzondere plantensoorten (zoals van blauwgraslanden). De open veenweidelandschappen zijn alleen in stand te houden door actief vegetatiebeheer, vaak met agrarisch medegebruik. Dat vergt subsidies terwijl het animo voor agrarisch medegebruik lijkt af te nemen. Bebossing of spontane bosontwikkeling zal leiden tot bossen van vooral berk, els en wat eik met een hoge dynamiek vanwege de hoge grondwaterstanden. Wat betreft houtproductie hebben deze bossen geringe waarde, mogelijk wel om meer CO₂ mee vast te leggen zoals 'Valuta voor Veen'. Recreatief zijn dit best aantrekkelijke bossen waar in west-Nederland zeker behoefte aan is, zoals bleek tijdens de coronapandemie. In randveengebieden kan bebossing interessant zijn waarbij de bijzondere weidevogelkerngebieden zoveel mogelijk ontzien moeten worden.

Arnold van den Burg, ecooloog en onderzoeker bij stichting BSF:

De droge zandgronden hebben zwaar te lijden onder een veel te hoge stikstoflast en verzuring. Aan de randen van deze bossen kan gebufferd grondwater de verzuring afremmen of zelfs een halt toeroepen, maar de gebieden waar deze invloed merkbaar is, zijn meestal ontgonnen voor landbouw of bebouwing. Dit betekent dat planten en diersoorten die afhankelijk zijn van gebufferde bosbodems nu veelal niet meer voorkomen in deze bossen. Door nieuwe bossen tegen bestaande boscomplexen aan te leggen, kan de volledige vochtgradiënt en invloed van bufferstoffen weer onder het bos gebracht worden. Er ontstaat dan de mogelijkheid dat typische bos-gebonden soorten zich kunnen vestigen of worden geïntroduceerd. Als ook de bodems van de echt droge bossen zijn hersteld, kunnen soorten vanuit de nieuwe bossen zich weer verspreiden. Essentieel hierbij is het overgangsbeheer van landbouwgrond naar bos, waarbij overmatige voedingsstoffen (stikstof, fosfor, kunstmest) worden afgevoerd, pesticiden mettertijd afbreken en het organische stofgehalte in de bodem kan toenemen. Ook relictpopulaties aan bosranden, bijvoorbeeld van huisjeslakken, hebben uitbreidingskansen als aansluitend aan het huidige bos het nieuwe bos wordt aangelegd op minder zure bodems. Door de vermessing in combinatie met de verzuring neemt de voedselkwaliteit van planten voor veel soorten herbivore insecten af. Dalende insectenaantallen zijn zorgelijk omdat veel andere organismen van insecten afhankelijk zijn voor hun reproductie en/of overleving. Gereduceerde insectenpopulaties zouden vooral schadelijk kunnen zijn bij slecht weer, wanneer het jachtsucces afneemt, of in het vroege voorjaar of late najaar, wanneer de insectenaantallen toch al lager zijn. Vleermuizen lijken hier in het bijzonder last van te hebben, omdat ze veelal obligaat van rondvlie-

gende insecten leven (en geen verscholen prooien vangen), en in het najaar paren én moeten opvetten voor de winterslaap. In het voorjaar moeten ze bijkomen van hun vastenperiode. Uitbreiding van bossen op minder verzuurde en verarmde bodems zal de voedselzekerheid voor vleermuizen in het voortplantingsseizoen en de perioden die de winterslaap flankeren vergroten. De dieren kunnen zich dan beter in de bossen voortplanten en de winteroverleving verbeterd zo ook.

Momenteel hebben bossen vaak harde grenzen met de agrarische of stedelijke omgeving. Door nieuwe bossen aan te leggen met kleinschalige open ruimtes, zoals akkertjes, (bloemen-) weites en open water, ontstaat er meer ecosysteemvariatie en ruimte voor bosrandgemeenschappen op een klein oppervlak, waardoor de biodiversiteit in het bos sterk kan toenemen. Ook vleermuizen kunnen profiteren van een gevarieerde ruimtelijke structuur. Bossen die als een muur grenzen aan open land laten stikstof voor een groter deel met de luchtstroming over het bos heen voeren en vangen dus minder stikstof in. Een geleidelijke overgang van open land naar gesloten bos zorgt er dus ook voor dat de nieuwe, minder verzuurde en bij voorkeur grondwater gevoede bosgebieden meer stikstof invangen. Zo kunnen ze enige bescherming bieden tegen lokale stikstofbronnen voor de achterliggende oudere, meer verzurings- en vermessingsgevoelige bossen. Vanuit ecologisch en biodiversiteitsperspectief biedt de aanleg van nieuwe bossen dus kansen voor natuurherstel, maar ook in de bestaande bossen zullen de problemen moeten worden aangepakt. Hier komen namelijk de soorten voor van oude bossen met goed ontwikkelde bosbodems en veel dood hout. Bovendien liggen hier de ontwikkelde habitattypen en de Natura 2000-gebieden die we Europeesrechtelijk moeten beschermen.<